

W odróżnieniu od Starego Testamentu, gdzie nie było listów jako gatunku literackiego, w Nowym Testamencie stanowią one duży blok dwudziestu jeden pism. Według tradycji autorem większości z nich jest św. Paweł. Zatem wraz z Listami św. Pawła po raz pierwszy pojawiła się całkiem nowa forma literacka w ramach Biblii. Wprawdzie współczesna egzegeza wskazuje, że niektóre listy przypisywane Pawłowi nie są autorstwa Apostoła i nadaje im nazwę deuteropawłowych, ale wywodzą się one z kręgów związanych z Apostołem.

Anna Kuśmirek

POZDROWIENIE RĘKĄ MOJĄ...

Św. Paweł

Listy św. Pawła odgrywają bardzo ważną rolę zarówno ze względu na czas ich powstania, jak i zawartą w nich teologię, w której odnajdujemy nie tylko nakaz głoszenia Ewangelii w hellenistycznym środowisku, ale także jej aktualizację, a nawet radykalizację w odniesieniu do zbawienia wszystkich ludzi. Ich główne tematy to: krzyż i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa, odpuszczenie grzechów, krytyka Prawa, usprawiedliwienie przez wiarę, miłość bliźniego, miłość nieprzyjaciół.

Specyfika Listów Pawłowych

W epoce hellenistycznej, a następnie rzymskiej list był ulubionym i rozpowszechnionym gatunkiem literackim. Listy pisano nie tylko w celu przekazywania sobie informacji o radosnych czy bolesnych wydarzeniach, lecz była to także forma dzielenia się przemyśleniami filozoficznymi czy dodawania otuchy religijnej. W tamtych czasach listy pisano ręcznie, bardzo starannie, często dyktowano osobom, które zajmowały się ich zapisem. Powstawały więc powoli i stanowiły dla piszą-

cego okazję wplatania w nie refleksji filozoficznych, estetycznych czy religijnych.

W Listach św. Pawła widać wpływ dwóch środowisk: żydowskiego i helleńskiego. Charakteryzuje je również swoista forma, która zawiera żydowski sposób argumentacji (wynik nauki Apostoła u Gamaliela), a także rabinistyczno-alegoryczną interpretację Starego Testamentu (3. i 4. rozdz. Listu do Galatów). Sam Paweł wspomina o swojej przynależności do środowiska faryzeuszy (Ga 1,14). Znał więc zasady retoryki świata antycznego i umiał dokładnie analizować i zbijać argumenty przeciwników. Nie ulega też wątpliwości, że zarówno na jego osobę, jak i działalność wpływała atmosfera miasta hellenistycznego. Św. Paweł wielokrotnie sięga do porównań związanych z torem wyścigowym, stadionem sportowym i nagrodą za zwycięstwo (np. por. Flp 3,14), a także rozprawami sądowymi, teatrami, rzemiosłem i handlem (np. 2 Kor 1,22). Dzięki tej różnorodności Ewangelia mogła być głoszona we wspólnotach judeochrześcijań, a następ-

nie w wielkich miastach pogańskich, gdzie ją interpretowano i upowszechniano.

Paweł korzystał z listów jako środka ewangelizacji. Podobnie jak inne listy antyczne, teksty św. Pawła mają określoną budowę, na którą składa się: wstęp, dziękczynienie, część główna i zakończenie. Część główna zawiera kerygmat – budujące nauczanie orędzia Chrystusowego i paraklezę – zachętę do życia chrześcijańskiego.

A zatem od listów innych autorów pisma Apostoła odróżniała treść, ale też pewne zmiany w stosowanych formułach, np. powtórzenia, gdzie świadomie i z naciskiem podkreślał swą rangę: *Paweł sługa Chrystusa Jezusa, z powołania apostoł, przeznaczony do głoszenia Ewangelii Bożej* (Rz 1,1; por. 1 Kor 1,1; 2 Kor 1,1; Ga 1,1; Flp 1,1). W ten sposób wspierał swój autorytet i prawomocność samym Jezusem Chrystusem. W jego Listach wielokrotnie można też zauważyć burzenie tradycyjnej formy wynikające ze stosowania różnych argumentów, jak również z emocji Apostoła. Poza tym zupełnie inaczej przemawiał do mieszkańców Efezu, a inaczej np. do Ateńczyków. Wsłuchując się w potrzeby i problemy słuchaczy, formułował właściwą dla odbiorców odpowiedź.

Osobowość i styl św. Pawła

Paweł jest trudnym autorem. Jednakże zdobywał i nadal zdobywa słuchaczy i uczniów. Niezaprzeczalnie miał talent organizacyjny i radził sobie w skomplikowanych sytuacjach. To głęboki myśliciel niepozbawiony ironii i krytycznej oceny własnej osoby. W Listach ukazuje się nam taki, jaki jest: święty pełen grzechów, człowiek czynu pełen żarliwości. Być może właśnie dzięki bezkompromisowości autora jego pisma nadal oddziałują. Nie są one jedynie traktatami teologicznymi, lecz widać w nich zgłębianie zasadniczych prawd, które odkrywa grzesznik ulaskawiony pod krzyżem Jezusa Chrystusa. W listach do konkretnych wspólnot św. Paweł ukazuje dramatyczny spłot własnego życia z nauką Jezusa Chrystusa.

W czasach antycznych listy dyktowano. Tak powstała zapewne większość Listów św. Pawła, które autor następnie podpisywał własnoręcznie, żeby potwierdzić ich autentyczność: *Przypatrzcie się, jak wielkie litery własnoręcznie stawiam ze względu na was* (Ga 6,11). Egzegeci wskazują, że pisanie pod dyktando znalazło odbicie w Listach Apostoła: są tam krótkie zdania, wykrzykniki, pytania retoryczne, urywane fragmenty, a nawet

zdania wadliwie zbudowane (tzw. anakoluty), poprawki lub uzupełnienia dopiero podyktowanego tekstu (np. 1 Kor 1,13–16). Celem ich autora nie było bowiem tworzenie dzieł literackich. Były to pisma okolicznościowe, w których św. Paweł udzielał odpowiedzi na pytania lub reagował na odejście od doktryny lub moralności wspólnot, które sam zakładał. Czasami były to odpowiedzi wyjaśniające, pocieszające, a nawet krytyczne.

Św. Paweł rozwinął oryginalny styl. W jego Listach możemy odnaleźć słowa radości, dziękczynienia, troski, smutku, a niekiedy gniewu. Poruszenia emocjonalne, które tu i ówdzie się zauważa, świadczą także o stylu myślenia i pisania Apostoła Pawła. Często opisy sytuacji wspólnot, do których kierował swoje słowa, ukazują jego osobistą relację do nich. Nietrudno rozpoznać, w jakim nastroju autora i w jakiej sytuacji powstawał dany list. Paweł mówi w pierwszej osobie, jest uczuciowy, potrzebuje obecności wiernych przyjaciół. Bezkompromisowy w działaniu proponuje Koryntianom, że sam przybędzie z różgą, by zaprowadzić porządek (1 Kor 4,21), a jednocześnie jest kimś oddanym swemu posłannictwu, dla kogo liczy się miłość i służba wspólnotom. W jego Listach widać poruszenie intelektu, woli

Grupa studentów UKSW, autorów bloku tematycznego o Listach, podczas podróży naukowej śladami św. Pawła w Turcji

Fot. Anna Kuśmirek

i serca, któremu towarzyszy ostra argumentacja i wnikliwa analiza. Głoszenie Ewangelii o Jezusie Chrystusie wszystkim ludziom staje się dla Pawła nie tylko koniecznością życiową, ale także potrzebą miłości. Rozważaniu Listów Pawłowych przyświeca cel, by w duchu Apostoła i z jego odwagą wcielić w życie Wielką Nowinę o ukrzyżowanym i zmartwychwstałym Chrystusie.

Fot. Ks. Mirosław Meźner SAC